

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistallenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Kinisjärvi, M. & Viheroksa, R. (2023) Oikeushoitajakoulutus. Teoksessa Bildjuschkin, K. (toim.) Seksuaaliväkivaltatyön perusteet. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, s. 385-388.

URL: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-143-6>

Oikeushoitajakoulutus

MARJA KINISJÄRVI JA RAAKEL VIHHEROKSA

Koulutuksen taustaa

Väkivalta-asiantuntijuuden tarve on viime vuosina tunnistettu laajasti yhteiskunnassa ja erityisesti sosiaali- ja terveysalalla. Eri aloilla tarvitaan väkivaltaan ja sen vaikutuksiin perehtyneitä asiantuntijoita, joilla on teoreettisen osaamisen lisäksi kyky soveltaa osaamistaan. Täydennyskoulutuksena toteutuvilla oikeushoitajakoulutuksilla pyritään parantamaan ja vahvistamaan sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten työelämässä tarvitsemaa osaamista.

Syksyllä 2023 alkava oikeushoitajakoulutus (Forensic nurse) kohdentuu aikuisen asianomistajan tai rikoksesta epäiltyjen hoitamiseen ja hoitotyön oikeudellisiin ulottuvuuksiin. Tarve oikeushoitajan täydennyskoulutukseen nähtiin jatkumona jo aikaisempina vuosina toteutuneille Seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kohdanneen hoito -opintokokonaisuudelle. Lisäksi samaan aikaan oli suunnitteilla 18 opintopisteen laajuinen Lasten ja nuorten seksuaali- ja väkivaltarikosuhrien somaattisen tutkimuksen koulutus, mikä alkoi keväällä 2023 Barnahus-hankkeen ja Tampereen ammattikorkeakoulun yhteistyönä.

Oikeushoitajan täydennyskoulutus toteutetaan nyt ensimmäisen kerran Suomessa. Koulutus on 30 opintopisteen laajuinen. Täydennyskoulutus on suunnattu kättilöille, sairaanhoitajille, terveydenhoitajille ja ensihoitajille. Tuleva oikeushoitajakoulutus toteutuu Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) oikeuslääkintäyksikön ja Tampereen ammattikorkeakoulun sekä Oulun ammattikorkeakoulun yhteistyönä. Koulutuksen suunnittelussa mukana oli myös Oulun ammattikorkeakoulu. Suomessa ei ole aikaisemmin ollut vastaavaa täydennyskoulutusta, joka antaisi kelpoisuuden oikeushoitajan osaamiseen. Työpaikkakoulutettuna oikeushoitajia on työskennellyt tähän mennessä lähinnä THL:n oikeuslääkinnän yksikössä.

Oikeushoitajakoulutuksen sisältö

Tutkimusten mukaan dokumentointi väkivaltakäynneistä terveydenhuollossa on puutteellista (Piispa ym. 2022; Kivelä 2020). Terveydenhuollossa dokumentoinnilla tarkoitetaan asiakirjoja tai teknisiä tallenteita, johon kirjataan potilaan hoitoa ja tutkimuksia koskevia tietoja. Potilasasiakirjat on laadittava siten, että niistä saa selkeän käsityksen siitä, miten potilaan hoito on toteutettu, ketkä siihen osallistuivat ja miten potilaan lakisääteiset oikeudet otettiin huomioon hoidon järjestämisessä ja toteuttamisessa. (STM 2022). Tutkimusten dokumentointi oikea-aikaisesti ja oikealla tavalla parantaa niin asianomistajan kuin rikoksesta epäillyn oikeusturvaa. Osaaminen väkivallan tutkimuskäytännöistä sekä oikeudellinen osaaminen on terveydenhuollon ammattilaisilla kuitenkin usein riittämätöntä (Piispa ym. 2022).

Oikeushoitaja on koulutettu hoitamaan eri rikoksista epäiltyjä sekä väkivallan ja pahoinpitelyn uhreja. Oikeushoitaja tunnistaa, kerää ja dokumentoi rikokseen liittyviä lääketieteellisiä todisteita myöhempää oikeudellista käyttöä varten. Oikeushoitajan tehtävänä on myös varmistaa tehokas ja laadukas virka-apu. Viranomaisyhteistyön merkitys korostuu erityisesti näissä tilanteissa.

Oikeushoitajakoulutuksessa perehdytään rikoksen uhrien ja rikoksesta epäiltyjen aikuisten hoitamiseen ja hoitotyön oikeudellisiin ulottuvuuksiin. Koulutuksen sisältöön kuuluvat muun muassa seksuaali- ja väkivaltarikokset, päihdetutkimukset, kehonsisäisten salakuljettajien tutkiminen ja kuoleman toteaminen sekä näihin liittyvien lääketieteellisten todisteiden tunnistaminen, kerääminen, taltiointi ja dokumentointi sekä lausunnot ja eettiset kysymykset.

Oikeushoitajan työkenttä

Oikeushoitajan osaamista tarvitaan kaikissa niissä sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköissä, joissa ollaan tekemisissä rikosepäilytutkimusten kanssa. Koulutuksen tavoitteena onkin saada valmiuksia toimia tilanteissa, joissa tarvitaan sairaanhoitajan tai kätilön osaamisen lisäksi oikeushoitajan osaamista. Tällaisia yksiköjä ovat muun muassa Seri-tukikeskukset, terveydenhuollon päivystystoiminta sekä mahdollisesti myös patologian yksiköt. Ensimmäisenä koulutuksesta valmistuvat oikeushoitajat ovat merkityksellisessä asemassa myös sen vuoksi, että koulutuksensa kautta he kehittävät myös organisaation toimintatapoja ja hoitopolkuja kliinisen oikeuslääketieteen tutkittaville potilaille.

Koulutuksen opiskelumuodot

Täydennyskoulutuksen suunnittelussa on huomioitu työelämän tarpeet ja mahdollisuus suorittaa opinnot töiden ohella. Opiskelu toteutuu monimuoto-opetuksena ja sisältää sekä lähi- että etäopiskelua. Opetuksessa hyödynnetään verkko-opetusta. Koulutuksessa on teoriaopetuksen lisäksi työpajapäiviä, käytännön harjoituksia sekä opintokäyntejä. Osa koulutuksesta tapahtuu työssä oppimisena. Työssä oppimisen kannalta on keskeistä päästä harjoittamaan dokumentointia käytännössä sellaisessa yksikössä, jossa kohtaa väkivaltarikoksen asianomistajia tai tekijöitä.

Lopuksi: Ammattikorkeakoulujen rooli väkivaltatyön ehkäisyssä

Väkivalta on kansanterveysongelma, joka tulee ottaa vakavasti. Väkivallan vaikutukset ihmisen hyvinvointiin ja terveyteen voivat olla elinikäisiä. Erityisesti seksuaaliväkivalta on hyvin haavoittavaa. Väkivallasta aiheutuvat kustannukset yhteiskunnalle ovat myös mittavat. Viranomaisten tulee toimia yhteistyössä ja edistää toimintatapoja, joilla voidaan ehkäistä väkivaltaa, puuttua väkivaltaan ja auttaa väkivallan uhreja. Myös koulutustahoilla on merkittävä rooli tässä tehtävässä. (Siltala ym. 2022; Nyqvist ym. 2011.)

Väkivallan haavoittavuuden ja seurausten ymmärtäminen sekä toimintatapojen edistäminen vaativat pohjalle systemaattista koulutusta ilmiöstä. Koulutusta tarvitsevat niin eri alojen opiskelijat, ammattilaiset kuin myös koko väestö. Väestölle suunnatuissa koulutuksissa palvelevat hyvin avoimet verkkokurssit ja luentosarjat, joita on jo nyt tarjolla teemaan liittyvien hankkeiden ja avoimien koulutusväylien kautta. Ammattilaisten koulutus taas painottuu spesifimpään oman ammatillisen kehittämisen ja osaamisen vahvistamiseen. Tietoisuuden lisäämisen etenkin kasvatus-, sosiaali- ja terveydenhuollon aloilla tulisi lähteä jo alan peruskoulutuksesta.

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan raportissa (2022) mainitaan, että väkivaltatyön opetusta ja tietoutta etenkin lähisuhdeväkivaltailmiöstä tulee sisällyttää kaikkien sosiaali-, terveydenhuollon- ja oikeudellisten alojen peruskoulutuksiin niin, että niissä huomioidaan sekä lapsuudessa että aikuisuudessa koettu väkivalta. Väkivallan uhreille, tekijöille ja väkivallalle altistuneille lapsille tulee tarjota tehokkaita hoito- ja palvelukokonaisuuksia (Siltala ym. 2022). Näihin koulutustarpeisiin sekä myös hoitoketjujen kehittämiseen ammattikorkeakoulut haluavat vastata. Koulutus-, kehittämis- ja hanketyö tapahtuu vahvassa yhteistyössä ammattikorkeakoulujen ja alan asiantuntijoiden, viranomaisten sekä kolmannen sektorin kanssa.

Lähteet

- Bildjuschkin K. (toim.) (2015): Seksuaalikasvatuksen tueksi. Työpäpaperi 35/2015. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Bildjuschkin K. ja Nipuli S. (toim.) (2018): Seksuaaliväkivallan uhrin hoitoketju. HUS Seri-tukikeskuksen malli. Ohjaus 10/2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Digivisio (2023): Perustietoa Digivisio 2030 -hankkeesta. <https://digivisio2030.fi/perustietoa-digivisio-2030-hankkeesta/> Luettu 16.4.2023.
- Hardavella, G.; Aamli-Gagnat, A.; Rousalova, I.; Sreter, K. B. (2017): How to give and receive feedback effectively. *Breathe*. 2017;13:327-333. DOI: 10.1183/20734735.009917
- Kivelä, S. (2020): The Documentation of Family Violence in Healthcare and the Associations of Violence on Well-Being. Academic Dissertation. Tampere University, Faculty of Social Sciences. Tampere University Dissertations 197. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1407-1>. Luettu 16.5.2023.
- Löfström, E. ja Nevgi, A. (2011): Verkko-opetuksen linjakuus ja yhteisöllinen oppiminen. Teoksessa: Lindblom-Ylänne, S. ja Nevgi, A. (toim.) Yliopisto-opettajan käsikirja. WSOYpro OY.
- Manninen, S. M.; Kero, K.; Perkonjoja, K.; Vahlberg, T.; Polo-Kantola, P. (2021) General practitioners' self-reported competence in the management of sexual health issues – a web-based questionnaire study from Finland. *Scand J Prim Health Care*. 2021;39(3):279–287. doi:10.1080/02813432.2021.1934983
- Manninen, S. M.; Kero, K.; Riskumäki, M.; Vahlberg, T.; Polo-Kantola, P. (2022): Medical and midwifery students need increased sexual medicine education to overcome barriers hindering bringing up sexual health issues – A national study of final-year medical and midwifery students in Finland. *Eur J Obstet Gynecol Reprod Biol*. 2022;279:112-117. doi:10.1016/j.ejogrb.2022.10.021
- Mäenpää, K. (2021): Motivation regulation and study well-being during nurse education studies. Akateeminen väitöskirja. Oulun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta. <http://urn.fi/urn:isbn:9789526231532>
- Mäenpää, K.; Pinola, S.; Kaskela, M.; Aaltonen, K. (2022): Sairaanhoidtajakoulutus verkossa – utopiaa vai mahdollista? <https://oamk.fi/oamkjournal/2022/sairaanhoidtajakoulutus-verkossa-utopiaa-vai-mahdollista/>. Luettu 16.4.2023.
- Nipuli, S.; Bildjuschkin, K. (toim.) (2016): Hoitoketju seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneen auttamiseksi. Ohjaus 5/2016. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Nyqvist, L.; Santalahti, P.; Suominen, S. (2011): Väkiältä on vakavasti otettava kansanterveysongelma. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti*, 48(4). <https://journal.fi/sla/article/view/4847>. Luettu 16.4.2023.
- Piispa, M.; Beuker, A.; Brandt, J.; Kohvakka, S.; Lind, H.; October, M. (2022): Laatukriteerit väkivallan ehkäisy- ja katkaisuohjelmille. Oikeusministeriön julkaisuja: Mietintöjä ja lausuntoja 2022:36. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-478-7>. Luettu 16.4.2023.
- Rikosuhripäivystys (2019): Mikä on rikosuhridirektiivi? Verkkosivu. <https://www.riku.fi/palvelut/ohjaa-asiakkaasi-rikun-palveluun/mika-on-rikosuhridirektiivi/>. Luettu 16.4.2023
- Siltala, H.; Hisasue, T.; Hietämäki, J.; Saari, J.; Laajasalo, T.; October, M.; Laitinen, H.-L.; Raitanen, J. (2022): Lähisuhdeväkivallasta aiheutuva palveluiden käyttö ja kustannukset: Terveys, sosiaali- ja oikeuspalveluissa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164292/24-2022-Domestic%20violence%20increases%20the%20use%20and%20costs%20of%20services.pdf?sequence=6&isAllowed=y>. Luettu 16.4.2023
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2016): Hallituksen tasa-arvo-ohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2016:4. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75238>. Luettu 16.4.2023.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2017): Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma 2018–2021. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2017:16. Saatavilla: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160401>. Luettu 16.4.2023.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2022): Sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasiakirjoista. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20220094>. Luettu 16.4.2023.